

Crisia

Vol. LV, Supliment nr. 1, 2025

INTERFERENȚE. TRECUT, PREZENT, VIITOR

Lucrările Sesiunii Internaționale de Comunicări Științifice
a Muzeului Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal
10-11 octombrie 2025

Coordonatori:

Gabriel Moisa • Sorin Șipoș

Colectiv redacțional:

**Gruia Fazecaș • Florina Ciure • Ioan Goman
Cornel Abrudan • Ioan Ciorba**

Editura Muzeului Țării Crișurilor
Oradea, 2026

DIN SLOVE ȘI LUMINĂ – ATELIER DE TIPĂRIT

Andrei SCĂRLĂTESCU*
Alexandra OLTEANU–BUCUR**
Constantin Felician CHEOSEA***

FROM CHARACTERS AND LIGHT – PRINTING WORKSHOP

ABSTRACT

The Museum of Printing and Old Romanian Books, located within the Curtea Domnească Monumental Ensemble in Târgoviște, spearheaded a workshop focused on the early history of printing in Wallachia and its contemporary educational reinterpretation. Particular attention is given to the experimental reconstruction of a manual printing press, ingeniously adapted from a reclaimed church pew. The press was conceived as a functional educational tool, enabling participants to explore the principles of early letterpress printing and relief techniques, including linocut printing.

The workshop brought together both children and adults, fostering intergenerational learning through hands-on engagement with historical printing processes. Combining historical research and experimental education, the initiative highlighted the cultural significance of Târgoviște as an early printing center associated with the voivode Radu cel Mare and Macarie, hieromonk and printer, while demonstrating the relevance of traditional printing techniques for contemporary heritage education.

Keywords: Târgoviște, Printing Museum, workshop, Macarie

În inima vechii Curți Domnești de la Târgoviște, acolo unde istoria domnilor munteni se împletește cu începuturile culturii scrise românești, Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești (Fig. 1) a găzduit un atelier dedicat artei tiparului tradițional. Având în vedere că s-a desfășurat cu ocazia sărbătoririi zilelor județului Dâmbovița, la acest eveniment a luat parte un public vast, care s-a dovedit interesat de reconstituirea meșteșugurilor vechi.

Atelierul a avut ca punct central prezentarea și utilizarea unei prese de tipar realizată de unul dintre colegii muzeului, dl. Andrei Scărlătescu, conservator și restaurator (Fig. 2, Fig. 3, Fig. 4).

Presa, la origine, o strănă aproape distrusă de un incendiu, este o reproducere a dispozitivelor de tipărire folosite în Europa secolelor XV–XVI. A fost (re)construită manual după principiile tehnicii lui Gutenberg (Fig. 5, Fig. 6) cu scopul de a reda procesul de imprimare a textelor religioase și laice din perioada de început a tiparului românesc (Fig. 9, Fig. 10). Această reconstrucție (Fig. 7) nu este doar un exercițiu de măiestrie tehnică, ci și o formă de recunoștință (simbolică) a unui moment fondator din istoria culturii scrise de la noi.

Astfel, în cadrul atelierului nostru, (Fig. 11), participanții au putut urmări și reproduce etapele realizării unei pagini tipărite – de la aranjarea (zețuirea) într-un cadru de lemn, denumit formă, și încerneluirea literelor (Fig. 8), până la presarea manuală și imprimarea propriu-zisă a textului.

De asemenea, atelierul a readus în atenție echilibrul dintre precizia meșteșugului și încărcătura spirituală a actului cultural al tiparului.

Ieromonahul Macarie și începuturile tiparului pe pământ românesc

Evenimentul a fost dedicat unaia dintre cele mai semnificative momente din istoria culturală a Târgoviștei: tipărirea primei cărți pe pământ românesc (1508), la Mănăstirea Dealu, aflată la 4 km de Târgoviște, în vremea lui Radu cel Mare (1495–1508). „Liturghierul”, căci despre el este vorba, a fost tipărit de ieromonahul de origine slavă Macarie, personalitate formată în mediul cultural venețian, care a adus în Țara Românească știința tiparului, punând bazele primei tipografii de la noi.

Ieromonahul Macarie este o figură de o importanță fundamentală pentru cultura românească, un artizan al literelor și un deschizător de drumuri. Tiparnița de la Dealu, organizată sub patronajul

* Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște, andreiscarlatescu@yahoo.com

** Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște, abucur48@yahoo.com

*** Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște, felician_84@yahoo.com

domnitorului Radu cel Mare, reprezintă începutul unei tradiții care avea să marcheze profund cultura românească, fiind preluată și continuată de personalități ca Dimitrie Liubavici, Coresi, precum și de alți tipografi ai secolului al XVI-lea.

Prin intermediul acestui atelier, la Muzeul Tiparului nu au fost evocate doar simbolic începuturile tiparului în spațiul românesc, ci s-a creat un cadru viu de înțelegere a fenomenului cultural și tehnologic care a schimbat definitiv destinul comunicării scrise.

Tiparul, meșteșug și patrimoniu viu

Pentru publicul prezent, atelierul a reprezentat un moment de reflecție asupra modului în care patrimoniul imaterial poate fi transmis prin intermediul gestului meșteșugăresc. În epoca digitală, reproducerea unei prese de tipar și simularea procesului de tipărire capătă valoarea unui act de recuperare culturală și pedagogică, ce readuce în atenție rădăcinile unei meserii dispărute, dar definitorie pentru nașterea culturii moderne. Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești din Târgoviște rămâne, astfel, un spațiu al dialogului între trecut și prezent – un loc în care memoria tiparului lui Macarie și viziunea voievodului Radu cel Mare continuă să inspire generații întregi.

Prin redescoperirea acestor tehnici tradiționale și prin implicarea activă a specialiștilor, s-a demonstrat că tiparul nu este doar un capitol din istoria tehnicii, ci un simbol al identității și al creativității culturale românești.

Experiment tipografic și tehnici grafice: realizarea linogravurilor

O altă componentă a atelierului a fost realizarea unor linogravuri, imprimate la presa reconstituită, demers care a extins aria experimentului tipografic dincolo de reproducerea textului tipărit. Utilizarea plăcilor de linoleum gravate (Fig. 13) a permis participanților să înțeleagă principiile fundamentale ale imprimării în relief (Fig. 14, Fig. 15), comune atât tiparului cu litere mobile, cât și tehnicilor grafice tradiționale (Fig. 16).

Procesul de realizare a linogravurilor a implicat etape succesive — conceperea imaginii, transferul desenului, gravarea propriu-zisă și imprimarea la presă — oferind o perspectivă completă asupra relației dintre matrice, presiune și suport, în cazul nostru, hârtie. Imprimarea acestora la presa improvizată din strana „remodelată” a demonstrat versatilitatea mecanismului de presare și posibilitatea utilizării sale în scopuri educative și experimentale variate.

Din punct de vedere pedagogic, linogravura s-a dovedit un instrument extrem de eficient (Fig. 17), accesibil atât copiilor, cât și adulților, facilitând înțelegerea unor noțiuni precum imaginea în oglindă, pozitiv–negativ și raportul dintre suprafețele imprimate și cele neimprimate. În același timp, această practică a creat o punte între istoria tiparului și grafică, stimulând creativitatea participanților și consolidând caracterul interdisciplinar al atelierului.

Prin includerea linogravurii în programul atelierului, activitatea de la Muzeul Tiparului din Târgoviște a depășit cadrul unei simple demonstrații tehnice, transformându-se într-un laborator de explorare a expresiei vizuale și a tehnicilor de imprimare (Fig. 18, Fig. 19), în care patrimoniul a fost reinterpretat prin mijloace contemporane, fără a-i diminua valoarea istorică (Fig. 10).

Din perspectivă muzeologică, atelierul desfășurat la Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești se înscrie în categoria practicilor de valorizare activă a patrimoniului. Reconstituirea unei prese de tipar și punerea ei în uz la nivel demonstrativ contribuie la transformarea patrimoniului static într-un patrimoniu viu, accesibil publicului contemporan (Fig. 20).

Astfel de activități înlesnesc transmiterea cunoștințelor despre meșteșuguri, punând accent pe dimensiunea lor imaterială: gestul, ritmul muncii, relația dintre oameni, precum și a omului cu obiectul. Pentru specialiști, aceste ateliere constituie și un cadru de reflecție asupra modalităților de conservare și (re)interpretare a patrimoniului, oferind un exemplu de bună practică în lumea muzeală de azi.

În contextul digitalizării accelerate, atelierul de tipărit de la Târgoviște este relevant prin dezvăluirea modalităților de producere a cărții și subliniază rolul muzeului ca spațiu de educare, cercetare și dialog cultural.

Prin astfel de inițiative, moștenirea lăsată de ieromonahul Macarie nu este doar conservată, ci și reinterpretată și transmisă publicului, contribuind la consolidarea identității culturale și la înțelegerea profundă a istoriei tiparului românesc.

Ilustrații

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

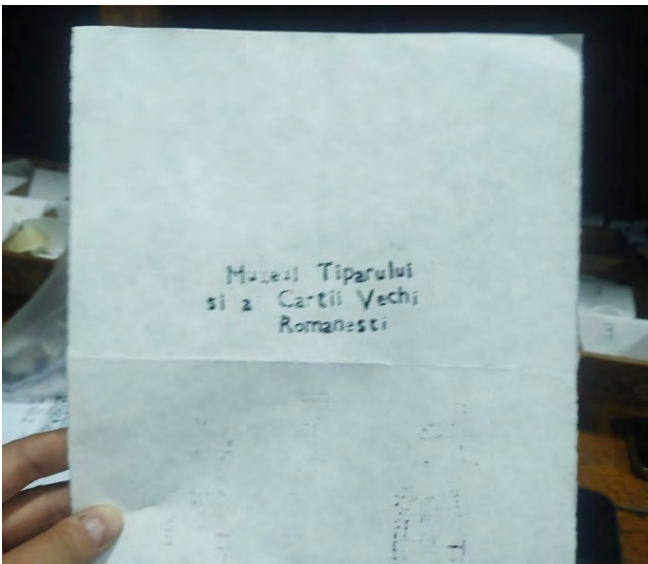

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 19

Fig. 20